

EDITORIAL

O evocare a lui Gheorghe Mocianu, primul profesor român de educație fizică

Cristian Bârsu

Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca

Unul dintre colaboratorii apropiați ai lui Iuliu Hațieganu în domeniul organizării educației fizice universitare – medicul sportiv, antrenorul și profesorul Onoriu Chețianu (1906-1979), care avea să se afirme ca antrenor, profesor și director al Cabinetului medico-științific al (fostului) Consiliu Județean al Educației Fizice și Sportului din Cluj (Demian, 2000) – l-a omagiat pe Gh. Mocianu în 1939 printr-un studiu remarcabil, dar, paradoxal, aproape uitat astăzi. Titlul său este „100 de ani dela nașterea lui Gheorghe Mocianu – primul educator fizic român”. Articolul a fost prezentat în cadrul Seminarului (Catedrei) de Pedagogie al Universității din Cluj, condus de Prof. Dr. Onisifor Ghibu (1883-1972). Acesta a cercetat aportul „dascălilor” din Transilvania pentru rezolvarea „problemei educației națiunii”. În legătură cu O. Ghibu, ar fi de amintit că în 1930 acesta a fost desemnat membru al „Comisiei pentru întocmirea unui proiect de educație fizică în Universitate” (din Cluj) (Bârsu, 2005).

Articolul poartă antetul „Educația fizică universitară, Cluj” și a fost editat sub formă de broșură în 1939. Datorită refugiului la Sibiu este probabil că o parte dintre exemplare s-au pierdut, sau au fost distruse în timpul celui de-al doilea război mondial. Un exemplar a fost păstrat de Prof. Dr. Valeriu Lucian Bologa (1892-1971) în colecția Catedrei de Istoria Medicinii. De menționat că pe atunci aceasta era singura Catedră cu profil iatroistoric din România.

Autorul articolului a atras atenția contemporanilor săi interbelici asupra ideilor educative progresiste ale lui Mocianu și importanța rolului acestuia, deoarece „a deschis drumuri noi educației tineretului român”.

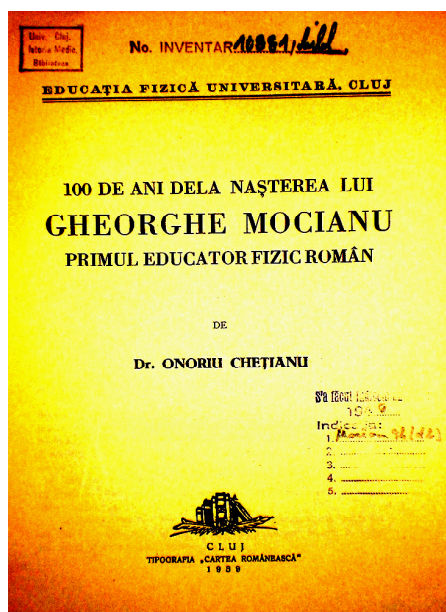

Primit la redacție: 5 aprilie 2007

Acceptat spre publicare: 20 mai 2007

Adresa: Universitatea de Medicină și Farmacie “Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca, str. Avram Iancu, 31

E-mail: cristianbarsu@yahoo.com

În prefața lucrării se precizează că Mocianu a fost unul dintre „dascălii ardeleni”, care, fiind modest „s-a strecurat în lumea uitării”. Lipsa de atenție pentru cultivarea amintirii sale datează din perioada interbelică. În 1939, autorul articolului pe care-l prezentăm a constatat că Mocianu – care „fusese atât de cunoscut și iubit altă dată” – era „atât de uitat astăzi” (n. n. în 1939). În deceniile care au urmat, numele lui Mocianu nu a figurat în diverse lexicoane sau dicționare, ca „Enciclopedia medicală populară: ABC-ul sănătății”, sub redacția Acad. Theodor Burghele (1964) și „Dicționarul enciclopedic român”, al cărui comitet principal de redacție l-a avut președinte pe Acad. Athanase Joja (vol. III, K – P, 1965), nici în Micul Dicționar Enciclopedic editat în București la Editura Enciclopedică în anul 1999 (Almășan, 2007).

Studiul omagial dedicat lui Mocianu a fost structurat în două părți. Prima este formată din capitolele: „Ce este gimnastica, sportul și educația fizică” și „Sisteme de educație fizică”. Cea de-a doua are titlul „Gheorghe Mocianu și educația fizică la noi”

și include subcapitolul „Opera teoretică”. La final, sunt notate șase surse de bibliografie. Din păcate au fost omise datele despre denumirea revistei, anul și numărul în care figurau textele citate sau editura în care au fost publicate lucrările menționate.

Ideea fundamentală a lui Mocianu a fost următoarea: gimnastica este „un excelent mijloc de educație și nicidecum un simplu exercițiu pentru întărirea mușchilor”. El a fost călăuzit permanent în activitatea sa de „nevoile și aspirațiile neamului său”, căruia a căutat „să-i deschidă drumuri noi spre înălțare” (Chețianu, 1939).

Dorind să dea o mai mare pondere componentei teoretice medico-sportive a articolului său, autorul a arătat că în categoria formelor naturale de mișcare la om sunt incluse: mersul, alergările, aruncările, săriturile și jocurile, a căror începuturi le-a stabilit încă din perioada comunei primitive. Aceleași tipuri de mișcare naturală au stat la baza educației fizice din Grecia antică. La începutul secolului al XIX-lea exercițiile fizice s-au concretizat sub forma gimnasticii, care încă de atunci avea ca scop „dezvoltarea fizicului și o bună funcționare a organelor interne”. La finalul aceluiași veac, prin reluarea Jocurilor Olimpice s-a separat un segment al exercițiilor fizice, care a primit denumirea de atletică ușoară. Acesta înglobează: alergările, săriturile, aruncările cu discul, sulița etc. În mod justificat autorul a considerat că educația fizică este compusă din „toate formele de mișcare, ordonate într-un sistem și subordonate unui scop. Acesta este de a dezvolta omul integru, sănătos și echilibrat”. De asemenea a scos în relief faptul că educația fizică „nu privește numai copiii de școală, ci întreaga societate”.

În lucrare sunt conturate diferențele dintre cele două sisteme de educație fizică din timpul său. Modelul suedez era o gimnastică statică, alcătuită din mișcări, care urmăreau să dezvolte întreaga musculatură în mod rațional, dând corpului sănătos și o ținută corectă. Sistemul de gimnastică german era dinamic și se baza pe mișcări ritmice, care aveau ca scop „promovarea sănătății, supleței corpului, precum și procurarea unei plăceri și mulțumiri sufletești”. Este interesant faptul că el a observat că deosebirea dintre cele două sisteme „era mai mult de natură politică”. Astfel, cel suedez era axat pe principiul individualist, iar cel german avea un „caracter totalitar”. Și totuși modelul german l-a călăuzit pe Mocianu. Avantajele acestuia din urmă a fost evidențiat prin introducerea educației fizice în școlile din România, cu cinci ani mai devreme decât în Franța.

Referitor la biografia lui Gheorghe Mocianu, datele de bază sunt consemnate în a doua parte a lucrării omagiale. Gheorghe Mocianu s-a născut în 1838 în comuna Orman. A studiat pedagogia la Bu-

dapesta. Revenit în Transilvania, a avut dificultăți în traiul de zi cu zi (așa cum aveau majoritatea românilor din acea perioadă). Pentru a putea să-și desfășoare o carieră normală, s-a refugiat în Vechiul Regat. La București a fost angajat ca profesor de educație fizică la două importante licee „Sf. Sava” și „Matei Basarab”. Din punct de vedere legislativ, în acea perioadă trebuia să se aplice prima lege de organizare a școlilor de toate gradele. Se întâmpinau numeroase dificultăți, prin lipsa numărului corespunzător de profesori bine pregătiți de la diverse specialități și inexistența profesorilor de educație fizică. Prin activitatea sa, Mocianu a reușit să stârneasă curiozitatea și entuziasmul pentru această disciplină.

De subliniat că Mocianu a avut meritul de a fi organizat, în colaborare cu Carol Davila (1828-1884), gruparea „Micii dorobanți”. Denumirea arată influența pe care o avea organizarea armatei asupra învățământului. Scopurile organizației au fost următoarele: dezvoltarea fizică a tineretului, pregătirea sa militară și trezirea conștiinței naționale la români. Deși sprijinul lui Davila, a lui Constantin Istrati (1850-1918) și chiar a Regelui Carol I de Hohenzollern Sigmaringen (1839-1914) a fost semnificativ, totuși după câțiva ani existența „Micilor dorobanți” a înregistrat un important declin. Autorul a explicat această situație prin înțelegerea scăzută a unor oameni din conducerea statului de la sfârșitul veacului al XIX-lea „crescuți aproape toți în ideologia filozofiei individualiste”. Ar fi fost de așteptat pentru contemporanii săi ca Mocianu să-și fi manifestat dezamăgirea printr-o diminuare a activității sale. Nu a procedat astfel, ci – fiind „dotat cu un spirit de luptător încercat – nu a abzis de la idealul căruia și-a închinat întreaga activitate”. În acest sens a format câteva echipe de gimnaști cu care a făcut turnee mai ales în Europa, dar și pe continentul american. Astfel „a arătat lumii nu numai vigoarea trupească a românilor, dar totodată și valoarea neprețuită a dansurilor noastre populare”.

Putem afirma că Mocianu a completat misiunea ambasadourilor României.

Pe plan științific ar fi de menționat că Mocianu a scris câteva lucrări despre educația fizică a femeii și a copilului. Cea mai valoroasă contribuție a sa a fost cartea „Gimnastica populară rațională pentru uzul școlilor primare, secundare și superioare”. Volumul a fost editat în 1889 la București și însumează 228 pagini. Acesta a marcat o premieră în literatura de specialitate din țara noastră. Studiul are trei părți. Prima prezintă elemente istorice referitoare la educația fizică la grecii antici și descrie amănunțit jocurile olimpice la romani, la care exercițiile fizice militare „au degenerat prin jocurile gladiatorilor care se băteau între ei, pentru a amuza poporul adunat pe câmpul lui Marte”. A doua cuprinde descrieri ale di-

feritelor tipuri de exerciții (cu și fără aparate). Meritul special al lui Mocianu a fost explicarea acestora prin numeroase figuri. Ultima parte tratează aspecte ale patinajului, înotului și scrimei, concepute ca „mișcări tipice sportive”.

Gheorghe Mocianu a creat prima pleiadă de profesori și maștri de gimnastică din țară. Dintre ei ar fi de amintit: Nicu Velescu, Simion Petrescu și Andrei Bagov.

Istoricul Nicolae Iorga a evocat memoria lui Mocianu astfel: ”El s-a așezat la noi pentru a îndeplini o operă pe care după ideile și puterile lui a săvârșit-o. A dat o întreagă pleiadă de gimnaști îndrăzneți și eroici. Mândria lui era să-i poată arăta și străinătății, smulgându-i aplauzele” (cit. de Chețianu, 1939).

Prin acest articolul se aduce un omagiu primului pedagog sportiv român – Gheorghe Mocianu (1838-1909). În viitorul apropiat se preconizează dezvelirea unei plăci de marmoră, care va fi amplasată pe casa din satul natal – Orman, județul Cluj. Este util de a

preciza că în urmă cu aproape șapte decenii, mai precis în 1938, organizația „Șoimii Carpaților”, fondată și îndrumată de Iuliu Hațieganu – avea în proiect construirea unui monument dedicat lui Mocianu, în satul de baștină. Izbucnirea celui de-al doilea război mondial a zădărnicit materializarea nobilei inițiative.

Bibliografie

- Almășan D. Homo sapiens-Homo ludens. Ed. Grinta, Cluj-Napoca 2007, 155
- Bârsu, C. Repere ale educației fizice și sportului la Facultatea de Medicină din Cluj în perioada 1930 – 1940. *Palestrica Mileniului III* 2005;1 (19), 26
- Chețianu, O. 100 de ani dela nașterea lui Gheorghe Mocianu-primul educator fizic român. Tipo. Cartea Românească, Cluj 1939
- Demian, N. Chețianu Onoriu, în „Clujeni ai secolului 20-dicționar esențial. Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca 2000, 69